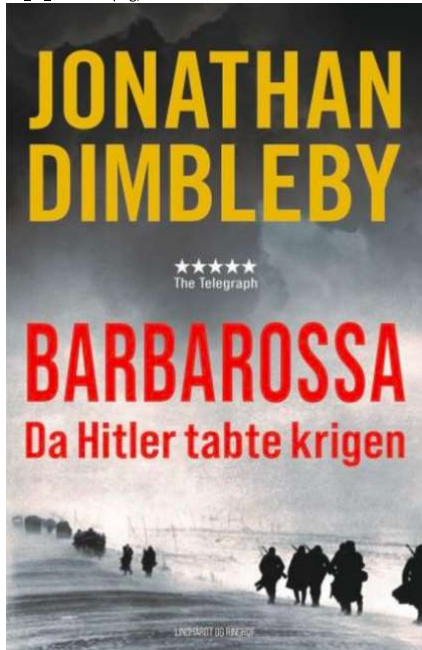

Barbarossa - Da Hitler tabte krigen

(https://krigsvidenskab.dk/application/files/7916/4337/2058/Skaermbillede_2022-01-28_kl_13.14.00.png)

(https://krigsvidenskab.dk/application/files/7916/4337/2058/Skaermbillede_2022-01-28_kl_13.14.00.png)

()

Titel: Barbarossa - Da Hitler tabte krigen.

Forfattere: Jonathan Dimbleby.

Forlag: Lindhardt og Ringhof.

Udgivelsesdato: 2021.

Antal sider: 712.

Vejl. pris: kr. 399,95

Rating: 3.

Anmelder: Niels Bo Poulsen.

Hitlers invasion af Sovjetunionen den 22. juni 1941 er kendt under kodenavnet Barbarossa. Det vellykkede overraskelsesangreb – sådan så det i hvert fald ud da krigen startede – blev startskuddet til en fire år lang eksistenskamp mellem de to totalitære stater. Det var også afslutningen på en fase af krigen, hvor Tyskland takket være samarbejde med Sovjetunionen om at dele Østeuropa imellem sig, havde kunnet koncentrere sig om at nedkæmpe Frankrig og Storbritannien – det sidste uden held. De følgende års krig på østfronten forårsagede enorme materielle ødelæggelser og kostede omkring 27 millioner sovjetiske menneskeliv – hyppigt som følge af nazisternes ufattelige forbrydelser. Også for Det Tredje Rige fik østfronten meget stor betydning: Tyskland og dets allierede mistede fem millioner soldater, enorme mængder materiel og blev i sidste instans løbet over ende af den massive mængde mænd og udstyr, som Sovjetunionen mobiliserede.

Den britiske tv-mand og historiker Jonathan Dimblebys voluminøse bog *Barbarossa - Da Hitler tabte krigen* er historien om første fase af krigen mellem de to totalitære stater. Det er en velfortalt, medrivende og let tilgængelig bog. Men det er også på en problematisk bog, som på mindst fem områder giver et forregnet og forkert billede af konflikten kontekst og udvikling. Jeg tænker her på: 1) bogens tidsmæssige ramme, 2) på Dimblebys vurdering af forholdet mellem Sovjetunionen og dets amerikanske og britiske allierede, 3) den dermed forbundne udlægning af Naziregimet som programmatisk, 4) på hans reduktion af Anden Verdenskrig til en krig, der dybest set blev afgjort på nogle få måneder på østfronten i 1941, og 5) på hans kilde- og litteraturgrundlag.

Dimbleby starter sin beretning i 1922, hvor et mangeårigt tysk-sovjetisk strategisk samarbejde blev indledt. Først efter næsten 200 sider tekst når bogen frem til Operation Barbarossa. Undervejs er læseren blevet taget med omkring både Hitlertysklands og Sovjetunionens generelle historie og indviet i samtidens diplomatiske forsøg på at håndtere begge disse magter. Det sker primært med udgangspunkt i britisk og delvist amerikansk diplomati. Dernæst går det løs med selve felttoget. Det er fint genfortalt men alene med udgangspunkt i allerede eksisterende forskning. I modsætning til den alt, alt for lange forhistorie, lukker Dimbleby overraskende hurtigt kampene på østfronten ned igen. Der er et mindre antal sider om kampene 1942-45, og der skrives lidt om de samlede tab i Stalin og Hitlers opgør. De langsigtede konsekvenser af krigen på østfronten, som både fysisk, politisk og kulturelt fortsat har en virkningshistorie, er desværre helt fraværende.

Over for denne kritik kunne Dimbleby måske indvende, at når han dvæler ganske længe ved årene frem til juni 1941, er årsagen, at han vil vise, at briterne i mellemkrigstiden og de første krigsår forsøgte at etablere konstruktive relationer til Sovjetunionen og i virkeligheden satse på at drive Hitler østover. Han kritiserer desuden briterne for i sommeren 1941 at undervurdere Sovjetunionens militære potentiale og ikke helhjertet yde landet materiel hjælp efter de var blevet forbundsfæller. For mig at se indbydes læseren til indirekte at forstå, at Hitler havde været ordnet længe før - måske ligefrem i en håndvending - hvis blot briterne havde kendt deres besøgssted. En sådan tolkning er imidlertid ikke rimelig. Dimbleby begår nemlig den fejl at se på krigens slutresultat. Dermed underspiller han, hvor logisk det var blandt statsmænd i de vestlige demokratier at både frygte Sovjetunionen lige så meget eller mere end Nazityskland, og samtidig overvurdere dets indre spændinger samt undervurdere dets militære potentiale. Betegnende nok er der stort set intet i bogen om den systematiske sovjetiske undergravelsesvirksomhed via den internationale kommunistiske organisation KOMINTERN, som blandt andet den danske historiker Niels Erik Rosenfeldt har afdækket i flere fremragende bøger. Dermed kommer det til at fremstå uforståeligt, hvorfor vestmagterne var så forbeholdne til at gå i parløb med Sovjetunionen.

Samtidig fremstår det flere steder i bogen gennem referencer til Hitlers *Mein Kampf* og taler, som om det var åbenbart i samtiden, at Hitler ville kaste kløden ud i en ny verdenskrig, gennemføre et systematisk folkedrab på de europæiske jøder og søge at erobre Sovjetunionens vestlige dele, så man der kunne skabe et gigantisk kolonirige. Det hænger nok sammen med, at Dimbleby øjensynligt ikke behersker andre sprog end sit modersmål. I hvert fald har han ikke konsulteret hverken russisk eller tysk litteratur, og det sætter sit store præg på teksten. På det foreliggende grundlag bliver Barbarossa alene en funktion af Hitlers fantasier om et nazistisk storrige til Urabjergene. Men på tysk viser en omfattende forskning, hvordan de tyske erfaringer med besættelsen af store områder mod øst i Første Verdenskrig og den omfattende sult i Tyskland under samme krig bidrog væsentligt både til angrebet i 1941 og til Holocaust.

Den tidsperiode, som Dimbleby fokuserer på, er østkrigens første seks måneder fra det indledende tyske stormløb og til den sovjetiske stabilisering af fronten i december 1941. Det er i dette tidsrum Hitler følge Dimbleby taber krigen. Men også her er fortællingen åben for betydelig kritik. Ud fra en ren materiel betragtning var det næsten givet, at de allieredes samlede overmagt måtte bringe Tyskland til nederlag, da også USA kom med i krigen i december 1941. Betragter man imidlertid krigen måned for måned og med samtidens vidensniveau, var den dog langt fra afgjort ved årsskiftet 1941-42. Dels fordi der endnu et stykke ind i krigen – i hvert fald frem til sommeren 1943 – var en vis mulighed for en tysk-sovjetisk fred. Dels fordi den sovjetiske hjemmefront var presset til det yderste, og endelig fordi Den Røde Hær til langt ind i krigen var sin tyske modstander taktisk underlegen og derfor led uhyrlige tab af mænd og materiel.

Dermed er vi ved det fjerde problematiske punkt i *Barbarossa*: Den alt for ringe kilde- og litteraturbasis. Dimblebys bog er en udmærket sammenskrivning af relevante engelsksprogede bøger tilsat ganske få citater fra primære kilder. Den tager imidlertid ikke livtag med tysk- eller russisksproget forskning, ligesom der er en omfattende engelsksproget speciallitteratur, som savnes. Det medfører, at han ikke i tilstrækkelig grad har blik for den sovjetiske hjemmefronts svagheit, at han overdriver tilslutningen bag Stalins styre og underdriver betydningen af terror og tvang for styrets mobilisering af samfundet. Samtidig savner man simpelthen en analytisk ambition med bogen, som blot fortæller om krigen uden at analysere den.

Der er ovenikøbet ganske mange faktuelle fejl i bogen og et ikke alt for præcist sprog. For at give et antal eksempler: Sortjordsområderne i Ukraine er blevet ti gange mindre end de er i virkeligheden, antallet for de lange knives nat i 1934 var 3-4 gange højere end det tal Dimbleby angiver, Katynmassakren – en serie sovjetiske drabsaktioner rettet mod 22.000 polske officerer i 1940 lokaliseres til Katyn og "forskellige hemmelige steder i nærheden". Er "i nærheden" et særligt dækkende ord, når de to andre store drabssteder lå henholdsvis 400 og 700 kilometer fra Katyn? Endelig bliver den civile sikkerheds- og efterretningstjeneste NKGB udnævnt til at være militær.

Overordnet er bogen letlæst og sproget i den danske oversættelse flyder gennemgående glimrende. Men der er ingen nyheder i Barbarossa, højst en noget skarpvinklet udlægning af britisk udenrigspolitik i forhold til Sovjetunionen. Læsere som gerne vil læse brede fremstillinger om krigen på østfronten skrevet i en klassisk angelsaksisk fortælletradition er fortsat bedst hjulpet med at gå til Anthony Beevors to store bøger *Stalingrad* og *Berlin*. Selv om begge Beevor's bøger zoomer ind på centrale elementer i krigen, dækker de også samlet hele krigen, og de går til emnet på grundlag af langt bedre kendskab til relevant litteratur og kilder end hvad denne anmelder vil betegne som Dimblebys julefuser.